

БӨЛІМ: ПСИХОЛОГИЯ

Инклюзивті білім берудегі психолог жұмысының ерекшелігі

ЖАРИЯЛАНДЫ
23.10.2020СІЛТЕМЕ
<https://bilimger.kz/83615/>

Ахметжанова Айнагуль Тасымовна

Инклюзивті білім беру кеңістігіндегі педагог-психолог қызметінің жетекші бағыты перспективалық жоспарлау болып табылады. Барлық жұмыс жылдық жоспарға, зерттеу бағдарламаларына, аралық мониторингтерге, оқушылармен түзету-дамыту жұмыстарына сәйкес жүзеге асырылады.

Инклюзивті білім беру педагог-психологының қызметінде жұмыстың төрт негізгі бағыты айқындалды:

- балалармен жеке жұмыс;
- тәрбиешілермен, педагогтармен жұмыс;
- білім беру мекемесінің әкімшілігімен жұмыс;
- балалардың ата-аналарымен жұмыс.

Бірақ осы бағыттардан ең маңыздысы ол ата-анамен жұмыс. Оларға «ерекше» балаларды білім беру ортасына балалармен тең қосу «ерекше» балаларға үшін пайдалы екендігі туралы ақпарат беру маңызды, ал бірлескен оқытудың басты оң факторы төзімділікті дамыту болып табылады. Егер Біз мектепке дейінгі мекеме туралы айтатын болсақ, онда балалар бір-біріне оңай бейімделеді, тез үйренеді. Толеранттылықты кешенді қалыптастыру (мұғалімдер мен ата-аналар тарапынан) балалар арасындағы табысты қарым-қатынасты қалыптастырады.

Дамуында проблемалары бар балалармен жұмыстың негізгі бағыттары:

- психодиагностика;
- дамытушылық және психокоррекциялық жұмыс;
- профилактикалық қызмет.

Мүмкіндігі шектеулі балалармен жұмыс істеу принциптері (негізгі ережелері):

- Баланың мүдделерін сақтау. Баланың мүддесі үшін мәселені барынша тиімді шешу;
- Жүйелі тәсіл. Диагностиканың, түзетудің және дамудың бірлігін қамтамасыз ететін әртүрлі мамандардың іс-әрекеттерінің келісімділігі;
- Үздіксіздік. Инклюзивтік білім берудің барлық қатысушыларына үздіксіз көмек көрсету кепілдігі;

- Адамгершілік. Субъективті-позитивті көзқарас.
- Вариативтілік. Балалардың білім алуы үшін вариацияның белгілі бір жағдайларын жасау;
- Кіріктірілген. Мүмкіндігі шектеулі балаларды жалпы білім беру ортасына, бірлескен жобаларға, іс-шараларға және т. б. қосу. ;
- Сәттілік жағдайын жасау. Балалардың жеке қабілеттерін ашуға жағдай жасау;
- Жеткіліктілік. Баланың нақты қабілеттері мен мүмкіндіктерін есепке алу, таңдау құқығы;
- Жеке көзқарас.

Психологтың балаларымен жұмысының мәні:

- жүйке-психикалық ширығуды басу;
- өзін-өзі бағалау;
- психикалық функциялардың дамуы (зейін, есте сақтау, ойлау және т. б.);
- енжарлықты жеңу;
- агрессивтілікті жеңу;
- жауапкершілікті, дербестікті қалыптастыру;
- жағымды эмоцияларды қалыптастыру;
- белсенді өмірлік ұстанымды қалыптастыру;
- иеліктен шығаруды жеңу;
- қарым-қатынас дағдыларын қалыптастыру және т. б.

Мүмкіндігі шектеулі балалармен педагог-психологтың жұмыс әдістері мен формалары:

- Ертегі терапия. Көп қырлы әсер арқылы тұлғаның дамуы;
- Ойын терапиясы. Психикалық процестердің еркіндігін қалыптастыруға ықпал ету;
- Релаксация. Эмоционалды және бұлшықет кернеуін жеңілдету;
- Психогимнастика. Шиеленісті жеңілдету, эмоционалды және жеке саланы дамыту;
- Арт-терапия. Өзін-өзі көрсету мен өзін-өзі тануды дамыту;
- Песочная терапия. Ұсақ моториканың дамуы⁷

Мүмкіндігі шектеулі балалары бар ата-аналармен инклюзивті білім беру педагог-психологының қызметінің негізгі бағыттары:

- психологиялық кеңес беру;
- психологиялық ағарту;
- әлеуметтік-диспетчерлік көмек.

Бұл іс-шаралар әңгімелесу, лектория, сауалнама түрінде өткізіледі және ата-аналардың педагогикалық құзыреттілігін арттыруға бағытталған.

Тәрбиешімен және білім беру мекемесінің басқа мамандарымен бірге психолог ата-аналарға арналған семинар-практикумдар өткізеді, онда ата-аналарды дидактикалық әдебиеттермен, ойындармен таныстырады және алынған мәліметтерді практикада қолдануға үйретеді. Ойын-бұл мектеп жасына дейінгі баланың жетекші қызметі, сондықтан ол барлық негізгі уақытын ойнай алады. Бірақ ойындар әртүрлі. Семинарлар әр ата-анаға баламен барынша тиімді ойнау мүмкіндігін көрсетуге арналған.

Педагогикалық құраммен жұмыс — тәрбиешілердің, педагогтардың психологиялық құзыреттілігін арттыруға бағытталған әңгімелер, лекторийлер және мастер-кластар көмегімен психологиялық ағарту түрінде жүргізіледі.

Инклюзивті білім беру кеңістігіндегі психологтың қызметі туралы барлық ақпаратты өңдеп, оның қажетті жұмысын анықтаймыз:

- әр түрлі білім беру қажеттіліктері бар балалардың бірлескен және жеке іс-әрекетін ұйымдастыру;
- мүмкіндігі шектеулі балалардың даму тарихы мен ауруы туралы ақпаратты жинау және өңдеу;
- диагностикалық және түзету-дамыту қызметін жүргізу;
- мүмкіндігі шектеулі балалармен және олардың ата-аналарымен жұмыс кезінде олардың эмоцияларын бақылау;
- мүмкіндігі шектеулі балаларды тәрбиелеп отырған педагогтар мен ата-аналарға психологиялық білім беру;
- мүмкіндігі шектеулі балаларды қарапайым қоғамға әлеуметтендіруге және қоғамның мүмкіндігі шектеулі балаларға толерантты қарым-қатынасына бағытталған аралық іс-шаралар өткізу ;
- инклюзивті білім берудің барлық педагогтарымен тиімді өзара әрекеттесу;
- ДМШ бар білім алушылар (тәрбиеленушілер) үшін бейімделген білім беру ортасын жобалау;
- білім алушыларға жеке білім беру бағдарламаларын әзірлеу және іске асыру үшін әдістемелік құралдарды әзірлеу, іріктеу;
- дамудың оңтайлы траекториясын анықтау (баланың жеке даму бағыты);
- психологиялық-медициналық-педагогикалық консилиум (ПМПК) өткізу үшін құжаттарды дайындау.

Психологиялық қолдаудың мазмұны мен құрылымы көбінесе диагнозға, ақауға, баланың компенсаторлық мүмкіндіктеріне, «оның проксимальды даму аймағына», жеке тұлғаға бағытталған тәсілге байланысты. Мамандар балаларды жеке тексереді, оларды сабақ барысында, күнделікті өмірде – серуендеу кезінде, еркін іс-әрекетте бақылайды.

Мүмкіндігі шектеулі баланы сүйемелдеудің ең оңтайлы әдісін таңдау үшін баланың осы уақыт кезеңіндегі мүмкіндіктерін егжей-тегжейлі зерттеу қажет.

Білім беру жүйесінде жұмыс істейтін психолог айналадағы адамдарға шыдамды, мейірімді, мейірімді, жанашыр, тапқыр, әріптестерінің пікірін тыңдай білуі керек, сонымен бірге негізгі білімге, әртүрлі әдістер мен диагностикаға ие болуы керек.

Кез-келген маман сияқты, психологтың да кәсіби қызмет құжаттамасының өзіндік тізімі бар. Оған мыналар кіреді:

- тәрбиеленушілерді психологиялық тексеру картасы;
- оқу жылына педагог-психологтың жұмыс жоспары;
- психодиагностикалық зерттеу нәтижелері бойынша қорытынды.
- жеке түзету-дамыту бағдарлама;

- баламен жеке жұмыс жасаудың перспективалық жоспары;
- инклюзия бойынша әдіскер-үйлестіруші бекіткен түзету сабақтарының кестесі;
- жеке сабақтарға ұсынылған балалардың тізімі;
- оқу жылындағы жұмыс туралы аналитикалық есеп;
- сүйемелдеу мамандарымен өзара әрекеттесу дәптері;
- педагог-психологтың кеңес беру журналы;
- сабаққа қатысу журналы;
- кеңес беру журналы;
- педагог-психологтың жылдық есебі;
- ПМПк хаттамасы.

Қарау және көру қабілет байқап байқау үшін және сіздің бақылауларыңызға дұрыс баға беру мүмкіндігі үшін қажет.

Тыңдау және есту қабілеті балалармен де, олардың ата-аналарымен де жұмыс жасауда қажет. Ата-аналарды мұқият тыңдап, оларды алаңдататын және мазалайтын барлық нәрсені айтуға мүмкіндік беру керек. Осыдан кейін олардың барлық сұрақтарына жауап беруге, бала проблемасының барлық ерекшеліктерін түсіндіруге, қажетті ұсыныстар беруге, ұсыныстарды сақтамау және психологиялық көмектен бас тартудың ықтимал салдары туралы айтуға, мүмкін қиындықтардың себептерін түсіндіруге, күтілетін нәтижелер туралы бәрін түсіндіруге, сенімді қарым-қатынас орнатуға тырысу керек.

Ата-аналармен сияқты, баламен де сенімді қарым-қатынас орнату қажет; оларды берік болатындай етіп құру керек, тек осы жағдайда балалармен жұмыс оң нәтиже береді.

Инклюзивті білім берудегі психологтың қызметі туралы жиналған ақпаратты талдай отырып, инклюзивті білім беру кеңістігіндегі психологтың негізгі жеке қасиеттерін бөліп көрсетуге болады:

- Эмоционалды тұрақтылық (тепе-теңдік, тыныштық);
 - ойлаудың дивергенттілігі (шығармашылық ойлау әдісі, әртүрлі бағыттарда ойлау қабілеті);
 - мінез-құлықтың ұтқырлығы (стратегияны тез өзгерту);
 - әлеуметтік белсенділік (қойылған міндеттерге қол жеткізу мақсатында әлеуметтік маңызы бар қайта құруларға қабілеттілігі мен дайындығы);
 - эмпатия(эмпатия қабілеті, әрдайым құтқаруға дайын болу);
 - экстравертность (сыпайылық, әлемге ашықтық);
 - қарым-қатынас;
 - тілектестік;
 - шыдамдылық;
 - сенімділік;
 - қамқорлық;
 - әдептілік (өзінің диагностикалық және психологиялық-педагогикалық іс-шараларын біреуді ыңғайсыз (ыңғайсыз) жағдайға келтірмейтіндей, кемсітпейтіндей етіп құра білу).
- Білім беру кеңістігіне инклюзияны енгізу мен жүзеге асырудың негізгі шарттары

жүйелілік пен үздіксіздік болып табылады. Жалпы білім беру бағдарламасы бар бала балабақшадан бастап орта немесе жоғары кәсіптік білім алуға дейін бүкіл оқу кезеңінде инклюзия арқылы дамуы керек.

ҚМ АА Куәлік нөмірі: **KZ45VPY00102718** — ҚР Мәдениет және Ақпарат министрлігі

© 2026 **Bilimger.kz** Ақпараттық-танымдық білім порталы. Барлық мазмұн авторлық құқықпен қорғалған.